



Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Capvt. I. Ænigma diuinitùs propositum, Verbvm Caro, seu Devs Homo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

LIBER PRIMVS.

Christus, Enigma diuinum, quàm malè à Sectarijs veteribus iuxta ac nouis enodatum.

SECTIO I.

Expressio Christi enigmatica.

In veteri argumento, noua saltem ratione versetur, aliam inibimus viam, quam cui suae Scholastici siue alij qui de Christo scripserunt, hactenus instituerunt. Neque enim vel nuda disquisitione scholaram minutiloquio & contentione accommodata, vel superficiali aliorum qui sacris suggestis seruiunt, de Christo commentatione, contenti erimus. Nimirum prior, ieiuna nimirum & arida, penè dixi horrida est: posterior, plerumque euanida, & vulgo moralium quàm eruditius conuenientior. Quare quod in utraque optimum videbitur sublegentes, & intermiscuentes, Christum considerabimus vt ænigma sacrum à Deo propositum, quod primum exhibebimus cum omni ea tenebrositate & caligine, quam illi formam ostendit, Scripturarum oraculis & SS. Patrum testimonio docemur. Tanti variis illegitimis eius enodationibus referendis, solideque reuellendis operam nauimus; subiicientes ad extremum, & Scholastica accoratione petrafractantes eam enodationem quæ cum fidei sacris & reuelationis amplexu consentit. Quæ in tractatione, internas Christi causas ad eius essentiam pertinentes constituemus, & exponemus: eamque expositionem, subiectis plerisque sacris emblematis veluilectis à Scripturarum hortu decerpitis, amoenabimus. Inde ad externas existentie Christi causas, diuinam scilicet in eius productione consilium, & moralem ac physicam eiusdem productionis efficientem causam progrediemur, variis sacris emblematis eodem pertinentibus non prætermittis. Subiungemus postea, naturæ & gratiæ concursum, ad compositum sic productum, quantum per diuinæ sapientie regulas decuit, honestandum. Tandem concludemus tractationem vniuersam, enumeratione & expensione Christi attributorum, siue numerum, ac titulorum Christo conuenientium vi vniuersæ naturarum & consequenti ad eam perfectionum. Si cui hæc tractationis de Christo ratio admissis ænigmatibus, vilior aut spinosior appareat; audiat respondentem Guericum serm. 5. de Natiuitate Domini, sub finem. [Sicut mater Maria, quibusdam alluente pannorum involuit infantem, sic mater gratia dispensationis speciebus, rerum eiusdem sacri corporis, nobis obteggit veritatem; sic etiam mater sapientia ænigmatibus & figuris arcanam diuini Verbi contegit maiestatem, quatenus & ibi simplicitas fidei, & hic exercitium studij, meritum sibi cumulet ad salutem. Nam & ego, cum vobis veritatem quæ Christus est, verbis meis enantiis, quid aliud quàm Christum pannis sacris vilibus involuo. Beatus tamen, cui nec in pannis istis Christus est vilior, nec merces pretiosæ prudenter vilescit propter veteres quibus amictuntur lacertos. Christus planè est quæ vobis tradere cupio qualibet cumque sermonibus nostris, vt iuxta sermonem Petri Apostoli sanctificetis eum in cordibus vestris. Suscipite in mansuetudine institum verbum quod potest salutare animas vestras, & verbum Christi abundanter habiteet in vobis, amor scilicet & memoria Verbi Incarnati, quatenus ita feliciter quàm fideliter decanteris, *Verbum caro factum est & habitauit in nobis.*] Hic nobis quod corpus in huius de Christo ænigmatibus, tanquàm viliis pannorum & obsoleto regumetorum pro-

2. **E**t ænigma iuxta D. Augustinum 15. Trinit. c. 9. [Quæuis similitudo, dummodò obscura, & ad perspicendum difficilis.] Nam vt mox addit, [nomen alicubi non sonaret ænigmatibus, si esset facilis visio- nis.] Concinit ænigmatibus descriptio tradita à Cassiodoro libro de schematis & tropis, ex Sacerdote, quem non Bedam, vt mentitur titulus sed alium esse, necesse est fateri, cum fuerit Cassiodorus, non exiguo interuallo, Beda antiquior. Ex proposita porro ænigmatibus notione patet, quid de Christo exhibendum proponam; nempe imaginem aut similitudinem quamdam eius, non ramen qualemcumque, sed caliginè offusam, nec ita facile perspicendam. Imaginem porro cum dico, olim picturam quampiam, aut expressionem adhibito penicillo factam concipias: sed quod de prophetia, quæ & ipsa ænigmatibus annueratur, d. c. sapien- ter est à S. Gregorio l. 2. 2. moral. c. 2. 1. illam non semper verbis sed aliquando etiam rebus exhiberi: hoc de imagine & similitudine proposita intelligas velim: esse scilicet realem imaginem, ex substantiarum diuersissimarum adunatione coagmentatam, tantisque ob- scurè tenebris, vt quid sit, lusciosis oculis nostris inno- rescere satis non possit.

CAPVT I.

Ænigma diuinitus propositum, VERBUM CARO, seu DEVS HOMO.

In vso olim sapientum fuisse si dixerò, ænigmatibus struendis ac dissoluendis ingenium exercere, rem perurgatam protulero. Salo non iuxta Siracidem cap. 47. *Impletus est quasi flumen sapientia; reuexit terram anima eius, & repleuit in comparationibus ænigmatum.* Emulatos hoc studium, non modò Hiramum Tyrii Salomonis æqualem, & in ænigmatibus antagonisten auctore Iosepho lib. 1. contra Appionem; itemque Regi- nam Saba quæ 3. Reg. 10. *venit tentare Salomonem in ænigmatibus*, sed etiam vulgò & passim Hebræos ab inerte ætate, Eusebius auctor est 11. præpar. c. 3. Inter Græcos quoque, Pythagoram referente in eius vita Iamblico ac Porphyrio lib. 1. historie philosophicæ, nec non Cleobulum Lyadium è septem Græciæ sapien- tibus vnum, ipsumque Platonem auctore Synesio initio libri de insomniis, concinnatione ænigmatum delectatos constar. [Aristotelem, diligentissimè Pythagoræ ænigmata in suis libris esse persecutum,] nota- rit S. Hieronymus lib. 3. apolog. aduersus Rusticum cap. 10. Apud antiquos Philosophos, plena ænigmatum fuisse omnia, monstrari adductis aliis in Morali Di- stinct. 1. c. 4. artic. 5. inuio. Sed omnium maxime Egyp- tiorum id in studium incubuere, vt Plutarchus prodidit lib. de Iside, & S. Cyrillus lib. 9. in Iulian. ad text. 2. ac Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. quo propè toto, de ænigmatibus antiquis acuat quàmplurima.

Deus ænigmatistes, in natura & gratiæ ordine.

4. Illud expensione dignius: Deum ipsum, & qua-
A 4 tenus

tenus naturæ & quatenus gratiæ auctorem, ænigmatū opificem iam olim audisse. Mundus sanè, ænigma quoddam est diuinum. Est enim *Dei poema*, vt scite de more dixit Philo l. quod deterius potiori infidetur, *Dei poeticam* potentiam vniuersi fabricatricem describens. At ænigma, priscis idipsum fuisse quod poema, & poetam eundem cum ænigmatistæ, mox dicam. Quid quod disertè Paulus, nos nunc per mundum & mundanam suppellectilem cōtuentes Deum, ait videre in ænigmatē? Est itaque mundus, ænigma dei. Transcendendo verò naturæ ordinem, & doctrinæ reuelatæ seriem considerando, comperimus vniuersam propè scripturam diuinitus inspiratam, ænigmatibus constare, quod his verbis prodidit Clem. Alexandr. præfatus idcirco Ægyptios in sacris sphyngas ponere, quod omnis de Deo oratio sit ænigmatica. [Longum fuerit omnia persequi prophetica & legalia, ea afferendo quæ dicta sunt per ænigmata. Ferè enim vniuersa hoc modo loquitur diuina scriptura.] Origenes homil. 13. in num. sic scribit in eandem sententiam. [Ænigma dicitur sermo figuratus. Ænigmatistæ ergo dicuntur, qui figuratim loquuntur. Et quis est alius, qui in figuris locutus sit, nisi lex & Propheta? Audi enim quomodo dauid dicit, *aperiam in parabolis os meū, loquar propositiones ab initio sæculi*. Sed & Esaias, quod ænigmata sint quæ scripsit, hoc modo declarat: *Et erunt, inquit, verba libri huius sicut verba libri signati, quæ si dederint in manus hominis nescientis litteras, & dixerint eis lege, dicet non noui litteras. Si autem dederint scienti litteras, dicet non possum legere, signatus est enim*. Signatus autem dicitur liber, pro eo quod figuris perplexus est & ænigmatibus involutus.

5. Prænerat & Clementi & Origeni, S. Irenæus l. 4. c. 43. quo loco [omnem prophetiam priusquam habeat effectum, ænigma hominibus esse,] confirmat: eaque ratione Christum Dominum, sub nomine regni cælorum quo non infrequenter donatur, censet appellatum, *thesaurum absconditū in agro*. Thesaurum quidem, ob pretiositatem & excellentiam. Absconditum verò, quia in tota veteri scriptura per typos & ænigmata est præsignificatus. In quam rem plurima disputat Rupertus l. 3. de victor. verbi Dei c. 26. & 27. Eodem præterea refert S. Irenæus, locum ex Danielis 12. quem ex veteri interpretatione sic allegat. *Muni sermones, & signa librum, usque ad tempus consummationis, quoadusque discant multi, & impleatur agnitio*. Nostra editio eum locum sic expressit. *Claude sermones & signa librum, usque ad tempus statutum; Plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia*. Sensus eodè recidit, tametsi extrema verborū facies, multiplex videtur. Significat igitur Propheta, sermones diuinitus inspiratos quos promebat, obfignatos & clausos fore, vique dum plenitudo tēporis per Christum aduenisset. Interim verò, sermonum illorum quippe perdifficiliū valdeque implexorum, multiplicem omnino interpretationem fore proferendā. Multos enim multa dicturos, donec illucescente per Christum die, & iudante scientia, sicut exundat Tigris in diebus novorum, ignoratio illa & obscuritas ænigmatum Christum præsignantium, depelleretur: quod Christi aduentu factum, infra gratulabimur cum auctore libri de oper. Christi Card. serm. de Nativ. Christi admonente, non amplius in manibus Prophetarum involui similitudines & ænigmata; misso in mundum Christo qui illis ambiguitatibus præsignabatur. Et non erant quidem omnia Prophetarum dicta, propriè & simpliciter ænigmata, quod Tertullianus pulchrè demonstrat lib. de resurr. carnis c. 20. quia nonnulla concipiebantur absque figuris & imaginibus implexis. Eatenus tamen omnia haberi tunc poterant ænigmatica, quatenus non patebant; & magnam partem erant etiam simpliciter ænigmata, & obscuræ imagines præsignificantes Chri-

stum: ita vt non sola cantica canticorum dici possint ænigmata, cum S. Augustino lib. de pastor. c. 15. sed. & propè vniuersa vetus scriptura, ob eam Christi per implexas imagines & obscuras similitudines præsignificationem.

Christus, ænigma diuinum.

6. Erro qui Christū ænigmatibus priscis præsignatum duntaxat dicam, cum fuisse Christum ænigma diuinum, inter ænigmata varia à Deo proposita præstantissimum, dicere oportuisset. Sanè priscis poema idipsum fuisse quod ænigma, & Poetas idipsum quod ænigmatistas, S. Augustinus auctor q. 45. in Num. vbi exponens illud ex cap. 21. iuxta 70. *Propterea dicent ænigmatistæ, venite in Hesebon*, sic scribit. [Qui sunt ænigmatistæ idè non apparet, quia non sunt in cōsuetudine literaturæ nostræ, neque in ipsis diuinis scripturis ferè alio loco reperitur hoc nomen, sed quia videtur quasi canticum dicere quo cecinerunt bellum inter Amoræos & Moabitas gestū, in quo Seon Rex Amoræorum Moabitas superauit, non incredibiliter putantur isti ænigmatistæ, sic tunc appellati, quos Poetas nos appellamus, èd quod Poetarum sit consuetudo atque licentia miscere carminibus suis ænigmata fabularum, quibus aliquid significare intelligantur. Non enim aliter essent ænigmata, nisi illic esset tropica locutio, qua discussa perueniretur ad intellectum qui in ænigmatē latitat.] En igitur Poetam ænigmatistam, & carnem ænigma. At Christus, interprete Eusebio l. 1. de demonistr. c. 10. est canticum novum & carmen diuinum, immisum in os sublatorum de lacu miseriæ & de luto fœcis, ac statutorum supra petram. Quare dicendus verissimè est, *ænigma novum*: & hoc ipso nomine eum appellauit S. Cyrillus illis passim iactatis de Christo verbis. [Sacratissimum ænigma, summa potius veneratione suscipiendum, quàm humani iudicii trutinæ subiiciendum.] Quæ tamen verba apud S. Cyrillum adhuc quæro.

7. Ipsemet Christus apud Psaltem psal. 68. factum se dicit *parabolam*. Hoc quid sit scrutantibus, nihil occurrer aptius, quàm Christum factum esse ænigma: Disserit plenè de notione parabole in scripturis & parabolam sonare obscurum ænigma docet Antonius Guenara in c. 2. Abacuc ad illud, *parabolam sument, & loquelam ænigmatum eius*. Et latè ante eum D. Augustinus ad illud psal. 48. *Inclinabo in parabolā aurem meā*. Vbi etiam S. Chrysostomus, præter alias complures notiones quas vocat *parabolā* subiicit, hanc quoque profert. [Est (inquit) etiam parabola, oratio ænigmatica, quam multi dicunt quæstionem, quæ aliud quidem significat, sed id non est apertum statim ex ipsis verbis, sed habet sensum intrinsecum latentem, cuiusmodi erat ea quam dicebat Sanson: *Egressus est à comedente cibum, & à forti duxit*. Dicitur etiam Salomon intellexisse parabolam, & obscurum sermonem.] Eadem ac multo fufius habet S. Ambrosius ad illud psal. 43. *Posuisti nos similitudinum genibus*, aut vt ipse legit, *parabolā*. Optimeque confirmatur ea vsurpatio parabole pro ænigmatē, ex eo quod Hebr. 11. Isaac dicitur acceptus à patre Abrahamo in parabolam, hoc est in ænigma. Fuit enim verè ænigma, quod è filio vnicò ante susceptū prolem maclato, & Deo in sacrificium oblato, succretura esset progenies æquans numero arenam maris, & stellas cæli. Sic igitur Christus, proficitur factum se esse in parabolam, hoc est in ænigma.

Nec obstat huic interpretationi, quod S. Ambrosius loco allegato ait; [Quid est, factum sum illis in parabolam, nisi quia finis legis est Christus, & mors ei? soluit ænigmata Prophetarū, eaque quæ ante Iudeis erant incognita cum prophetarentur, postea manifestata sunt Dominicæ passionis effectui?] Hoc inquam non

dam utriusque illius affectionis temperamentum sortito; ut neque hominis parte viveret, neque Dei, sed semper nasceretur. Erat ea expressio dormientis hominis ac somno sopiti. Theodectem Phaeliæ in Oedipo fabula, diem ac noctem hoc adumbrasse ferunt ænigmatæ. Duæ sunt sorores, quarum una parit alteram, & ipsa quæ genita est, rursus ab altera gignitur. Enigma de Gige, qui ad libitum visibilis & invisibilis erat, S. Ambrosius l. 3. de offic. c. 5. exponit de sapiente: qui vel si latens peccare possit & regnum parare, malit tamen scelere abstinere. Magorum hoc ænigma, referunt Platonici. Est res vndique lucida, est res vndique obscura, est partim lucida, partim obscura. Quod in ordine corporum, de stella qualibet supra lunam, deque ipsa Luna & aëre, interpretantur. Nam aër ex se tenebrosissimus est: stellæ luna superiores, lucidissimæ: media luna, caliginis & lucis est participes in ordine spirituum, hoc ipsum ita distinguunt iidem Platonici. Deus lucidissimus est, spiritus iumentorum tenebrosissimus, spiritus hominis medius, luce ac tenebris participat. Oedipi est illud ænigma act. 1. Thebaid. quo incestus nuptias, erroresque suos describit. [Aui gener patrisque ritualis sui.] Frater suorum liberum, & fratrum parens. [Vno avia parvi liberos peperit viro, ac sibi nepotes.] In Alexidis Phædro sic describitur amor ænigmatice referente Athenæo l. 1. 3. [Nec mas ille est, nec femina; Nec Deus, nec homo: nec fatuus, nec prudens sed cognatus ex omnibus: in vno exemplari multas ostendens species. Nam eius virilis est audacia, muliebris verò timiditas: amentia furiosa: ratio cordata: & circumspicienda; ferina vehementia: labor indomitus: ambitio prodigiosa & admiratione digna. Hæc per Iovem ac Mineram, qualia sint nescio.] Heracliti qui ab ænigmatum vberitate extenuis dictus est hoc præter cætera refertur ænigma à Luciano, dialogo cui titulus, *vitæ auctio*. [Eadem res, delectatio & tristitia: cognitio & ignorantia: magnum & parvum: sursum & deorsum: Homo, Deus mortalis: Deus, homo immortalis.] Cui plura ænigmata audire cordi fuerit, adeat Caelum Symphosium in syntagmate præcorum poematum, qui centum huiusmodi ænigmata vno falce collecta exhibet. Verum quid omnes hæc ambages ad mandandos ænigmati profiti de Christo Gigante? Concurrunt in illud profecto omnes hæc implexitates & multo inexpedibiliores, quod sigillatim monstrandum recipio, si primum vocis invidiam absterfero.

Christus, haud absurdè Gigas dictus.

12. Nimirum indigna Christo videri potest Gigantis denominatio, iuxta illud S. Bernardi serm. 53. in Cant. [De propheta occurrit mihi, evidenter in spiritu prævidente & experimente Salvatoris aduentum. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam ponsus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas ad currendam viam: à summo caelo egressus eius, & occursum eius usque ad summum eius. Cursum & recursum is, notissimum est à quo; & ad quid initus consummationemque notissimum. Quid igitur? Pingemus nobis siue in psalmis ista legentes, siue in presenti cantico, virum gigantem, proceræ staturæ, absentis cuiuspiam mulierculæ amore captum, & dum properat ad cupitos amplexus, transilientem montes collesque hos, quos vidimus mole corporea super plana terræ tanta altitudine eminentes, ut & supra nubes aliqui illorum vetricem extulisse certantur? Verum non decet istiusmodi corporeas phantasias imaginari, præsertim tractantes hoc canticum spirituale, sed nec licet omnino nobis. Bene, non licet nobis, in corporeo illo & crasso sensu. At licebit, id nominis usurpando spiritualiter ac purè. Quia ratione præbit nobis in hac Christi nomenclatione ipse S. Bernardus serm. de S. Iohanne Baptista initio, ubi sic de Christo loquitur. [Gigas est iste filius hominis, ce-

lum ei sedes est, terra scabellum pedum eius, & elevata est magnificentia eius super cælos.] Sonet sanè interdum Gigantis nomen, pessimè ac pernerissimè, quâdoquidem si Origenem audimus homil. 7. in Numer. idipsum est Gigas, quod [adversarius Deo, & contrarius veritati.] Alias tamen nihil ei vocis subest retum, quod notavit S. Basilus in c. 3. Esaie ad illud, *auferet fortem, ipse legem, auferet gigantem*; additque. [Gigantis appellationem deprehendimus hic in bonam partem & ordinem cooperari: & sicubi inueniatur, in raro est visu, ut illud est: *exultavit ut gigas ad currendam viam*. Auferet igitur gigantem. Arbitramur eos gigantes dici, qui naturæ beneficio vnam aliquam obtinent prærogatiuam carnalis staturæ procerioris, aut certe antecellunt multos ad excipiendam scientiam, siue exercitium virtutis: hoc inquam, gigantes dici putamus. Præclaram illam Solis descriptionem Gigantis specie, quam psal. 18. exhibuit David, ipsi S. Basilio aptavit Nazianzenus orat. 20. num. 97. eum describens ut Gigantem, [cuius pulchritudo, virtus fuerit, magnitudo Theologia, cuius perpetua virtutis agitat per quotidianos ascensus ad Deum ferens potentia, doctrina semen ac distributio.] Scripserat ad Chosroem Persam Iustinianus, apposita de mote titulorum Chilliade, quæ suam potentiam ostendat. At Chosroës, ut eum factum comprimeret, & suas ipse quoque vires iactaret, multa paucis complexurus, *Gigantem se, Gigantum dixit*, ut memorat Menander Protektor. Ipsi Deo ob magnitudinem, fortitudinem, & æternitatem: Syri, nomen indidere *Gigantis seculorū*. Vnde Ecclesiastici 5. 1. ubi vulgata editio habet, *innocenti Dominū patris Domini mei*, Syrus interpres sic habet. *Orati & innocenti Patrem meū de excelso. Domine Gigas, & saluator, ne derelinquas me in die angustiarum.* Non igitur Gigantis appellatio semper accipitur in malam partem, nec quia aliquando male audit ea vox, existimandum est nulla ratione purgari posse, ut tunc valeat in Christum cadere. Sic absterfa vocis invidia, Christum & Gigantis nomine iure donatum, & omnibus illis quæ superius proposita sunt pugnantiam attributorum implexissimis coniugationibus præditam, atque adeo verè ænigma fuisse, demonstrato.

Prior ratio denominandi Christum Gigantem, fortitudo.

13. Gigas sanè Christus, de multorum Patrum sententia à Davide dictus est psal. 18. ubi ad litteram de sole corporeo, mystice autem de sole spirituali qui Christus est, asseritur exultasse ut Gigantem ad currendam viam. Respexit Plates iuxta nonnullos, ad Christi fortitudinem verè Gigantem, indeque Gigantis appellatione Christum donauit. Est in ea sententia Iustinianus agens cum Tryphone, monstransque ex Scripturarum veterum depravatione, ortas esse plerasque Græcorum fabulas. [Cum Herculem inquit], illum validum per omnes terras circūdaunt, hunc quoque è Ioue, Alcmenaque genitum, & mortuum, in cælum ascendisse aiunt; nonne similiter intelligo imitamentum Scripturæ canentis de Christo, quod robustus ut gigas currat per viam suam. [Rursusque in Apolog. ad Anton.] Quia prophetam Elaiam audierunt promittentem partum Virginis, & sic editum ascensurum esse per seipsum in cælum, traxerūt hoc ad sumum Persæ. Sic illud in eisdem prophetis prædictum, robustus ut gigas ad currendum in viam, de Hercule acceperrunt, qui prævalidus totam terram perambulauerit. Vides iuxta Iustinianum, dici Christum à Palte, Gigantem, ob robur ac fortitudinem. Annuit S. Augustinus ad psal. illum 18. Nam in prima expositione, sic glossat ea verba, *exultavit ut gigas ad currendam viam* [exultavit sicut fortissimus, & cæteros homines incomparabili]

*Procede de thalamo tuo,
Gemina Gigas substantia.]*

Valde commendat hymnum illum à S. Ambrosio editum Celestinus Papa in Concilio Romano contra Nestorium, cuius fragmentum recitat Ambrosius l. 2. Confictus cum S. rapione, ante medium.

*Ad quas duas Gigantum naturas, proportionem
seruet Christi compactio.*

16. Hanc geminam substantiam, ratione cuius Christum à Plalte dictum Gigantem censet, non humanam & anguinam, qualem iuxta Mythologos retulimus, sed diuinam & humanam ex quibus Gigantes de vulgi olim sententia cōpacti haberentur, proponit S. Bruno l. de nouis Ecclesiæ c. 2. *Sub finem*. Vnde quia Gigantes existimabantur fuisse simul dii & homines; abstratur, Christum qui Deus simul ac homo est, Gigantis nomine à Plalte & alijs esse appellatum. Videri potest suffragari Venantius Fortunatus l. de paruo virginis. Sic enim scribit de Despara.

*Huc tanquam sponsus thalamo procedit ab alto,
Exultatque Gigas Christus, eundo viam*

*Quod Deus amplexus carnis est, caro sumēta cohesi;
Sic Deus, a quo homo fit, Christus virumque gen^o.*

En Christum virumque genus, diuinum & humanum, & ideo Gigantem. Idem inferius.

*Ei tamen est genitus, De^o atque homo, verus & vnus,
Spiritus atque caro, Christus virumque genus.*

His dixi, Venantium videri posse suffragarum sententia illi de gemina Christi gigantis substantia, quæ ex S. Brunone fuit proposita: Nimirum quod ea Gigantum substantia duplex, non humana & anguina esset, sed humana & diuina, qualis verè fuit duplex solius Christi natura, ita ut quod vulgus errore deceptum, fabulosè adscripsit Gigantibus, verè in Christo locum habuerit: scriptura autem quæ ad captum nostrum sese demittens, ne fabulas quidem Ethnicas memorare aliquando est designata, ut notauit Grego. Nyssenus homil. 9. in Cant. consentaneè ad eam vulgi Ethnicorum persuasionem, & ad eam alludens, Christum, quæ Deus simul & homo est, Gigantem dixerit.

17. Nihilominus huc respexisse Danidem, cum Christo Gigantis appellationem tribuit, difficile suauis est. Primum quia gigantes, habito simul Deos & homines, nemo antiquorum notauit. Gigantes enim, vel qui fabulosissimi esse vulerunt, monstruosos homines effinxerunt, pube tenus ferinos, quia tanquam muta pecora aut feræ, libidini & crudelitati mancipabantur: Nemo in eis aliquid supra homines, atque diuinum agnouit. Videtis copiosè de Gigantibus multa complexos, Hieronymum Magium lib. 1. Miscell. c. 4. Natalem Comitem lib. 6. Mythol. cap. 21. Pineadam in c. 26. Iobi ad vers. 5. digressionem de Gigantibus. Deinde si ea nūcupatione Christo tribuenda, velimus à Plalte allusum ad Ethnicam fabulositatem de Gigantibus semideis & semi hominibus, videbimur Danidem Monophysitam facere. Nam Monophysitæ, ut testatur Anastasius c. 18. *ad d. 2. in initio*, Christum exhibebant ut semideum & semihominem: sicut Nestoriani apud S. Cyrillum episto. ad Monachos Ægypti num. 7. Christum [mediæ cuiusdam inter Deum & hominem naturæ stauerunt.] Vj igitur Plates, Gigantis nomen Christo tribuens, geminam Christi substantiam notare voluit, ut eam reuera notarunt D. Ambrosius & alij supra adducti, non est censendus allusisse ad Ethnicam persuasionem de Gigantibus semideis & semi hominibus, quam aliquando vigiuisse non constat; sed potius ad communem etiam si fabulosum de Gigantibus loquendi morem, tanquam de compactis ex humana & anguina natura. His quippe symbolis commodè adumbrari potuit Christi compactio ex natura

diuina & humanitate: Nam diuina natura, optimè exhiberi potest per symbolum naturæ rationalis, quia Deus, ut bene ait S. Gregorius 30. moral. c. 8. [est ratio rationabilium creaturarum.] Humanam autem naturam serpente adumbrari posse, vulgatissimum est apud Patres; siue serpente anemum num. 2. 1. & Ioan. 3. propositum, siue virgam Moysi, deiectione in terram, in serpente mutata interpretentur. Videndus S. Irenæus libr. 3. c. 29. S. Augustinus sermo. 101. de tempo. Eucher. homil. 3. de Pascha. Cyrillus libr. de Incarn. v. nig. c. 4 & libr. 2. de adorat. & libr. 4. pen- tabili, *initio*, alijsque multi quos appendit Feijardentius ad citatum caput S. Irenæi.

Christus, Gigas biformis, ad medendum.

18. Satis de Christo Gigante, atque ad eam naturam biformi, persona vno. An huc respexit Philo ille Philolophus Iudæus, qui Mnasonem Apostolorum discipulum impugnans, vocauit eum *diapentagon*, id est biformem, à cultu vtriusque biformis Christi? Ita refert Anastasius Sinaita c. 14. *ad d. 2. in initio*, ex Ammonio Alexandrino. Planè tali Gigante, hoc est biformi medico qui nostris malis medelam faceret, opus habebat genus nostrum, Gigantem enim ad medendum malis, & releuandos calamitate oppressos percideri, consentaneum est scriptoris factis, in quibus Septuaginta diuino planè instinctu ex similitudine Hebræarum vocum Medicum & Gigantem signantium, adducti sunt, ut pro Gigante Medicum vertent, ut obseruauit D. Augustinus in psal. 87. ad illud & medici suscitabunt. Græcè Gigantes, quasi qui fortes & validi sint ad medendum malis, ac eripiendum ab incommodis: vel etiam ad propugnandum, & præueniendum ne in ea incurrat. Quo sensu antiquus hymnus apud Clichtouæum 1. p. Elucidarij, cuius initium est, *su porta*, sic de Christo canit.

*Genus superni luminis,
Processit aula virginis,
Sponsus, redemptor, conditor,
Sua Gigas Ecclesia.*

Gigantem ibi, Clichtouæus exponit propugnatorem & Saluatorem, quem scripturæ aliquando medicum nominant: Vi sensus sit, quem admodum symbolice pi-cturæ SS. Christophori & Georgij; illum ut Gigantem, hunc ut equitem alacrem ad optulandum exhibent; sic Christum Ecclesiæ suæ alacrem & impigrum optulatorem factum, exulasse ad curendam redemptionis nostræ ærumnosam viam. In quam rem summa simul & fortitudo ne & infirmitas egnit, eoque omnium antichristorum concursu qui supra propositus est, ut infirmitas materiam medicinae suppeditaret: fortitudo autem efficacitatem conferret. De inauditis illis attributorum diuersissimorum in Christo pro duplici natura coniugationibus, dicendum sequitur.

Inde in eo, attributorum pugnantium syzygia.

19. Est Gigas Christus, altissimus idè ac potētissimus, simulque depressissimus & infirmissimus. Altitudinē ac vim exhibeo ex rupto l. 3. de victor. verbi dei c. 15. [Omnipotēs (inquit) sermo tuus Domine exiliis de cælo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminij terrā pr. siluit, gladium acutus, in simulatū imperij tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & usque ad calē attingebat stans in terra. Nonne magnū & fortem in his verbis gigantem agnoscis? gigantem illum, de quo Psalmista canit: exultauit ut gigas ad currēdā viam, à sumo cælo egressio eius; quis enim alius gigas per incarnationem de cælo descendit, & superato mortis imperio, cum victoria in cælum ascendit, quod Psalmista prophético spiritu cecinit, nisi omnipotens sermo tuus Domine, qui tunc de cælo à regalibus sedibus, diæus debellator prosiluit in terram, & usque ad cælum

lam percingebat. Quod Psalmista dixit de futuro propheta-
 ptas: *a iunco celo egressio eius; & occurfus eius, & pra-*
dictio iuramentum eius: Et quod sapiens ille dixit de pra-
 terito memorans: *exiens de celo a regalibus sedibus*
in terra profuit, & vique ad caelum attingebat stans
in terra, cunctis vniuersi eiusdemque, qui & incarnatus
veniens erat in mundum; & nondum incarnatus ve-
niens erat in mundum, & velocitatem pariter & magni-
tudinem super Aegyptum, velocitatem praedicant.]
 talem giganteum, magnificus Gigas, idem de pres-

tudine giganteam, magnitudine prepotentissimam et potentissimam Gigas, idem depressissimus et ac infirmissimus. Spe etiam depreffionem altitudinis tantam Origenes homines. 1. in Elaiam, declaratum tantum Christus fuit signum illud ab ipso Domino quomodo Christus fuit signum illud ab ipso Domino datum in profundum inferi, & in excelsum supra Signum celo, terraque, & omnibus creatis præcipientem, ut Richards Victor. l. 1. de Emman. c. 9. optime ponderat. [Signum in profundum (ait S. Irenæus l. i. c. 21.) in alio modo speravit Virginem prægnantem fieri posse quæ erat virgo, & parere filium, & hunc patrem. Deum esse nobilissimum, & descendere in ea quæ inter deos erat terre, quæ tamen omnem quæ perierat.] In eandem sententiam S. Epiphanius in Ancorato ita disposuit, ut Christus esse finis signum in excelsum, & in profundum, demonstrat. [Dictum est ab Acha, pte tibi ipsi signum in profundum aut in altum. Ille vero humiliter te gerens, non petim, neque veniabo Domineum Deum meum, (inquit) reculas petere signum. Sciam autem eod quod non perierat ipse signum, & duo alteri Deus, qui magna munera hominibus donat. Ab alto, Verbum propria voluntate, & ipsius verbi propria voluntate mittens: a profundo vero, carnem propria bona voluntate cum ipso Verbo dispensans.] Hæc hinc item orat. i. de Deip. agnoscit Christum esse finis, finis & deorsum excelsum & imum. Hoc ipsum est, quod Galfridus in cap. 2. Elaiæ, adducens cum de Christi humilitate, affirmat Christum esse vallem finis ac montem: Vallis immensè depressam, montem altissimam & sublimissimam.

10. Jam infirmitatem Giganteæ fortitudini adiun-
ctam, intelligere licet ex infantili teneritudine, cui in
hoc parvulo recens nato Iaias c.9. adungit excimiam
fortitudinis, vocans natum & parvulum, eundem-
que Deum fortem. Vox Hebræa fert *Gigantem*, ubi i bi
notat Iaias. Sed & ad fortitudinem in signum imbellis
ac teneri infantis pertinet, quod ibidem futuri seculi
pater dicitur, cuius principatus sit super eius hume-
ram. Videndus Cassianus cum locum excutiens l. 2.
de Iacobi. 3. Alius eiusdem Prophetæ locus ex cap. 2.
ad focatam in Chilo summæ forisud. ni summam
infirmitatem pertinet, egregie ab eodem Cassiano
excutitur l. 5. operis citati capitem 5. *Quiesce* (inquit
Iaias) *ad homine cum spiritum in viribus eius, quoniam*
excelsus repatus est ipse. Censet Cassianus, Prophe-
tam his verbis affari præcognitis tibi in spiritu Christi
Domini persectores, eoque virgere, ut desistant ne-
gorem facere illi, qui simul in firmis illis sit ac for-
tissimus. Nam infirmitatem, satis superque prodit vi-
dens a spiritu per naves efflato, quam facillimum sit
euenire interitui spiritui. Fortitudinē vero perpicere
ferunt verba illa, *quoniam excelsus repatus est ipse.*
Vixit locis ad Cassiano notatis, idem verbum primi-
genium, iainē rediit *altissimus*, quod altissimum est
significat excelsitati illi immensæ, (fortitudinem verius
dictum, cum non sit corpora excelsitas, sed exagge-
ratio & altitudo virtutis, quantum Iaias c.4.2. ad ver-
ba l.3. magnificentiissime exhibet, descibens egressum
huius fortis, siue vi sonar vox Hebrææ, Gigantis. Idē
ergo excelsissimus & depressissimus, idem fortissimus
& infirmissimus. ¶ Inuenimus virtutem *ISSVM* (ait
S. August. tract. l. 5. in Ioan.) & inuenimus infirmum
Iesum, fortem & infirmum. Fortem quia in principio
Tuerph. Raynandi Christus.

erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat
verbum: hoc erat in principio apud Deum. Vis videre
quam ille filius Dei fortis sit? Omnia per ipsum facta
sunt, & sine ipso factum est nihil: & sine labore facta
sunt. Sed quid ergo illo fortius, per quem sine labore
facta sunt omnia? Infirmum vis nolle? Verbum caro
factum est, & habitauit in nobis. Fortitudo Christi
te creauit, infirmitas Christi te recreauit. Fortitudo
Christi fecit, vt quod non erat efflet: infirmitas Chri-
sti fecit, vt quod erat non periret. Condidit nos forti-
tudine sua, quæsiuit nos infirmitate sua.]

21. *Magnus idem ac parvus, & quidem magnus nimis, ac parvus nimis.* Egegie id tradit S. Augustinus in psal. 95, ad illud, *quoniam magnus Dominus.* Sic enim scribit. [Quis Dominus, nisi Iesus Christus, magnus & laudabilis nimis? Nostri certi quia homo apparuit, nobis certe quia in vtero Virginis cōcepit est, nobis quia ex vtero natus est, nobis quia lactatus est, quia in manibus portatus est, quia circumcitus est, quia hostia pro illo oblata est, quia crucient: postremo nobis quia expalmarus est, conspuus est, spinis coronatus, crucifixus, mortuus est, lancea percussus est: nobis quia hæc omnia passus est, magnus est & laudabilis nimis. Nolite cōtemnere parvum, intelligite magnum. Parvus factus est, quia parvi eratis. Intelligatur magnus, & in illo magni eritis. Sic enim adificatur domus, sic eriguntur moles in ipsa domo, crescunt lapides qui ducuntur ad ædificium. Crescite ergo intelligite Christum magnum & parvum, magnus est, magnus nimis.] Ibi, (ait de Christo S. Bernardus serm. 2. super missus est.) agnoscitur longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo sublimis, profunditas plana. Ibi agnoscitur lux non lucens, verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens. Videas, si attendas, potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari, Deum denique latentem, sed Angelos resistentem; Vagientem, sed miseris consolantem. Videas, si attendas, tristici lætitiarum, pauere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudo infirmari. Sed quod nō minus mirandum est, ipsa ibi cernitur tristitia lætificans, pavor cōfundens, passio saluans, mors viuificans, infirmitas roborans.]

Rythmicam expressionem huius loci S. Bernardi, inuat attexere ex Richardo à S. Laurentio lib. 4. de laud. Deipa. qui aliunde eam deprompsit. Sic habet.

Mira rebus conuersio.
 Longitudo brevis efficitur,
 Latitudo confreſcita cernitur,
 Compianatur profunditas,
 Altitudo demiffa ſubditur,
 Virtus tacet, poeſtus regitur,
 Infirmia mutat firmitas,
 Languet ſalus, paueſt fiducia,
 Sordet minor, plorat latitudo,
 Triſtaſtur conſolato,
 Diſciplinam ſubit prudencia,
 Viluſitati ſe ſubdit gloria,
 Eget paſſu reſectio,
 Inuenitur panis eſuriens,
 Aret ſiti, fons indeficiens,
 Liberis ingo premitur,
 Eſſe ſubit nunquam incipiens,
 Loco manet, locari reſiciens,
 Et via mortem patitur.
 Quis hoc vidit, quiſt iſud didicit,
 Quis hoc ſatis mirari ſufficit,
 Et quid eſt hoc miraculi?
 Quid hoc? Ipſe profectus deſicit,
 Imo ſuo deſectu reſicit,
 Deus deſectum ſaculi.]

22. *Visibilis idem & invisibilis*, ac quod S. Augustinus 15. Trinit. c.9. animaduertit, [grandius ænigma, ut non videamus, quod non videre nō possumus.] Nec
B mirum.

B

B mirum,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

mirum, cum duo in illo nectantur quorum alterum per se incurrit in oculos, alterum quantumvis perspicacem aciem effugit. Notauit id perpulchrè S. Epiphanius in Ancorato, recolens quæ præmiserat circa illud Christi dictum, *Pater meus & Pater vestrus, Deus meus & Deus vestrus*. [Rufus (inquit) dicemus multa de hoc, *Deus meus & Deus vestrus*: quum dixerimus iâ, ut quisque mente præditus cognoscat ex ipsa consequentia rectè dictum esse. *Et homo est, & quis cognosceat ipsum?* In eodem duo ostendit diuina scriptura, visibile & inuisibile. Et propter visibile quidem, *Pater meus* dictum esse; ita ut neutra locutio aduersetur Verbo. Quomodo enim, si erat homo, non cognoscebatur; Si verò non erat homo, quomodo homo dicitur? Quisquis enim ex hominibus nascitur, omnino ab hominibus cognoscitur, à genitrice, à cognatis, à familiaribus, à vicinis, à contubernaliis, aut concinibus, & impossibile est, hoc impleri, in nudo homine. Impletur autem in Deo Verbo ac filio Dei, in eo quod dicit, *homo est*, in veritate. Quis verò cognosceat ipsum, quoniam Deus est; eo quod utramque naturam participat, ac homo simul & Deus est: ignotus hominibus propter incomprehensibilitatem; Homo verò notus hominibus, quia ex Virgine genitus.]

Est itaque Christus visibilis simul & inuisibilis, quia lucidus simul & tenebrosus: & quod in columna Hebræos ductante pro miraculo à rudibus est habitum, idem met est nubes obumbrans & ignis illuminans, sed hoc ut Aguilonius rectè statuit, l. optice, proposuit. 56. disp. vñca naturaliter contingit in illa columna pro præsentia vel absentia Solis, ignem maiore sic splendore præstinguentis, aut non præstinguentis. In Christo omnia supra naturæ vim contigerunt. En quo patet S. Chrysostomus in psal. 96. eam columnam, splendorem simul ætnebricosam in Christo recognoscant; ad illud, *Nubes & caligo in circuitu eius*, quod sic expauit. [Nubes olim Hebræos ex Ægypto egredientes tegebat radiosque solis feruescentes obscurabat, illos autem suis splendoribus illustrabat. At si elatiorem nube videre vis, ascende in montem cum Petro, Ioanne, & Iacobo, videbisque illic nubem lucidam & vocem è nube venientem: *hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit*. Quid autem, est, *nubes & caligo in circuitu eius*? Aliud est nubes, aliud caligo. Nubes est tenuissimus aeris lucidi contextus, lucem aliquam de se emittens. Caligo verò, crassior est & nebulosa obtenebratio. Quomodo igitur nubes & caligo in circuitu eius: Prius ponitur nubes, postea caligo: ita in Christo primum est diuinitas postea humanitas. Nubem dicendo diuinam eius & Luculentam deitatis pulchritudinem insinuat; caliginis autem nomine humanum significatur integumentum. Hac enim caligine, Deus sermo viam suam occultauit. Audi & alio loco Prophetam dicentem: *Carbores succensit sunt ab eo: & inclinavit celos, & descendit, & caligo sub pedibus eius*. Pedes Dei dixit, ut viam eius super terram significaret. *Carbores succensit sunt ab eo, & inclinavit celos, & descendit, caligoque sub pedibus eius*. Occultauit enim viam suam tegumento carnis, ut ignota esset aduersarijs virtutibus multifaria (vix sapientie via.) Et inferius, querens quales tenebras posuerit Deus latibulum suum, respondet. [Planè corpus, quia tabernaculum corporis sui dicit tenebras. Id te sequens psalmi verbus doceat: nam postquam dixit, *& posuit tenebras latibulum suum*, adiecit dicens, *in circuitu eius tabernaculum eius*. Vidisti eius nubem, cognouisti eius caliginem & quid sit caligo. Nunc solue celebrem, & difficilis solutionis interpretationem, quæ à multis quidem affertur, à paucis autem rectè docetur. *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam*. Et posuit tenebras latibulum suum. Tenebras, dicit scriptura, vocauit Deus *noctem*. Nox eramus nos gentes, noctem induit Domi-

nus. Nostrum etiam tabernaculum portauit. Dies diei eructat verbum, pater filio, secundum quod lux est, & dies, Dominus. Tandemque post nonnulla [Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Nubes enim & caligo in circuitu eius. Dies ipse & nox: ipse enim Deus & homo. Dies secundum deitatem, & nox secundum humanitatem. Nam in cõparatione deitatis, nox est humanitas. Et hoc est quod ait, *posuit tenebras latibulum suum*. Tenebras enim vocauit noctem. *Nox nocti indicat scientiam*. Christus secundum humanitatem, nocti, omni terræ, hoc est omni humanitati, annunciat scientiam de Patre, & seipso, & Spiritu sancto.] Quod Christum, diem & noctem dixit Chrysostomus, affine est ei & quod tradit Anastasius Sinaita in Hexæmero, Christum ex tenebrosa humanitate & diuinitatis luce compactum, esse vespere & mane cuius meminit Moles initio Cosmopœiæ. Ad Christum quoque eadem ex causa Richardus Victorinus l. de Incarn. Verbi ad S. Bernardum, testatur *Onus Duma* apud Elaiam; ubi refertur vox de Seir, *Custos quid de nocte? Custos quid de nocte?* Vox erat generis humani ad custodem hominum clamantis, pro densissima tamque diuturna caligine dispellenda cui responsum datur: *Venit mane & nox*, id est Christus. Itaque subiungit Propheta, *si queritis quare, conuertimini & venite*.

23. *Bus genitus, & natus*. Hoc est quod Sophronius in 6. Synodo actio 11. eundem Christum vocat *de seipso*, bis genitum & natum, ratione nimirum duplicis naturæ quæ coalescit, tametsi non ita ratione personæ. Audi S. Maximum homil. 1. de natali Dom. [Dnas in Christo generationes legimus, fratres charissimi: sed in utraque incomprehensæ diuinitatis est virtus. Ibi enim ex semetipso genuit Deus: hic cum Virgo Deo cooperante concepit. Ibi sine initio, hic sine exemplo. Ibi natus ut conderet vitâ, hic factus ut tolleret mortem. Ibi patri natus, hic hominibus procreatus. Illa natiuitate hominem fecit, hac generatione hominem liberauit. Utramque, fratres generationem eius, non posse enarrari, sententia hæc vñq. complectitur. Illa enim est ante hominem, hæc supra hominē. Illa inco-gitabilis, ista mirabilis. Cum autē duas Christi docemur natiuitates, non his asseritur Dei filius natus sed gemina in vna Dei filio confirmatur esse substantia. Ibi quod erat natus est, hic quod non erat, factus est. Ait de his beatus Euangelista Ioannes: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum*. Et iterum. *Et verbum caro factum est*. Igitur Deus qui apud Deum erat, prodijt à Deo: & caro Dei, quæ in Deo non erat, processit ex femina. Ita verbū caro factū est: non ut Deus vacuaretur in hominem, sed ut, homo glorificaretur in Deum. Itaque nobis natus est Deus, sed ex duabus natiuitatibus id est, Dei & hominis, seipsū vnigenitus patris, atque in se se hominem vñum voluit esse Deum.]

24. *Genitus per genitam suam, pater per filiam*: quia factus ex muliere, quæ factorem agnoscebat illum, cui ipsa esse dedit. [Creator, (ait Encherius hom. 2. de natali Dom.) ex creatura sua nascitur, & fructum ventris sui mater incorrupta miratur, ac feminæ autoris sui autor efficitur.] Petrus Damiani sermo. de Epiph. [Sol de stella enituit, & factor Virginis, factus est in Virgine factura sua. Homo enim, qui factus est in ea, ipse fundauit eam Altissimus. Ortus est itaque sol de stella, sanitas ex ægritudine, ex morticinio vita, lux ex tenebris, dulcedo ex amaritudine, ex spina rosa, pater ex filia, Dominus ex ancilla, & de exiguo simulo fons aquæ salientis in vitam æternam.] Chrysologus serm. 156. suspicit quod Christo ex Maria ortū lumen te, orta sit origo rerum, generatus largitor generis, natus autor naturæ, & quidem ex illa ipsa natura creata cui principium dederat, & genus ac originem largitus erat. Gaufridus Vindocinensis serm. 8. [Nemo miuit,

maior, quod sponsum Mariæ, eius filium diximus. Nam pater & sponfus huius Virginis, est filius eius. Pater plane, quia ab ipso creata est: filius, quia natus est ex ea: sponfus, quia ei charitate coniuncta. [Basiliius Seleuc. orat. 3. agens de executione mysterij incarnationis. Tunc vidit creaturam, quod ante viderat nuntium: filium, genitricis esse Patrem; infantem, ætate quam; matrem superare.]

25. *Sæcæ, infans.* Origenes id in Christum cadere demonstrat homil. 1. in Ierem. exponens quid sit quod Propheta in persona Christi ait, se nescire loqui. Sic ergo scribit. Saluator in magnificentia gloriæ Dei, & in patre constitutus, non loquitur humana, nescit affari in patre constitutus sunt. Quando autem venit in corpus humanum, dicit in exordio, nescio loqui, quia iuuenis ergo sum. Iuuenis propter dispensationem: senex iuxta hoc quod primogenitus omnis creaturæ. Iuuenis quia in consummatione iam saculorum, & in extremum huius vitæ tempus aduenit: dicit itaque nescio loqui, scio enim quædam maiora loqui, scio quædam ito Ierem. o ie mortali vix eloquenda terrestribus. Nec ergo ad summi humanam fragilitatem, habeo eloquium tuum, verbum sum, tibi scio loqui, hominibus nescio loqui, iuuenis sum. [Hoc pertinet, quod à Pilata sub finem Colompeæ, Christus nuncupatur,

Paucæ vetustis temporis, natus modo.

Basiliius Seleuc. orat. 3. eundem appellat, [infantem æternitate antiquiorum.] Venantius Fortunatus lib. 1. de partu Virg. agens de Deipara Christum gestante, ita habet.

Admirabile portans agnum, antiquumque Gigantem. Concinnissime in hanc rem differit Guericus serm. 1. de Nati. Dom. in ipso initio.

25. *Mortalis & immortalis:* vel etiam *mors & vitæ*, ut innotat Clemens Alexandr. l. 5. Strom. cap. 5. Nam descripto mundo, tanquam paradiso illo in cuius medio sit lignum vitæ, id est providentia, vegetans & fouens omnia quæquævis, subdit. [Qui quidem paradisi potest etiam esse mundus, in quo orat sunt omnia quæ processere ex creatione. In eo & Verbum floruit, & fructum tulit caro factum, & eos qui eius benignitatem gustant viuificant, quoniam nec absque ligno nobis venit in cognitionem. Superflua enim est vita nostra ad fidem nostram. Porro autem Salomon quoque rursus dicit. *Arbor est immortalitas ipsa qui ipsi apprehendunt.* Et ideo dicit. *Eccè do ante faciem suam, vitam & mortem.*] Non obscure his verbis Clemens, Christum vitam simul ac mortis nomine, designatum præfere. Et vitam quidem ipsemet Christus se proficitur. Mortis autem nomen haud absurde accommodatur homini, ob inge eius desoluium in continuam mortem, de qua latè in Morali distinct. 1. num. 260. Intrepide sanè Epictetus, parentes dixit generare mortes, (hoc est prolem non diu post morituram,) male æmulos æternitatis. Eandem mortis ac vitæ in Christo consociationem, tradidit egregiè D. Augustinus tract. 26. in Ioan. ad illud, qui credit in me, habet vitam æternam,

Resumitur radix sisygiarum propositarum, & quanta earum admirabilitas.

26. Cætera antitheta superius tacta, eiusdem cum istis sunt farinæ, & omnia in illa vix cogitabili, hominis ac Dei consociatione ad nobis medendum necessaria, radicantur. Quem enim hominem simul ac Deum dixeris, eundem pauperissimum simul ac ditissimum, liquidissimum ac tenebrosissimum, maximum & minimum, carnem ac spiritum, creatorem ac creaturam, necessariò admiseris. Hominis sanè nominis iuxta Aristotelem apud Strobæum sermo. 98. intelligendus est confusus indigentia ac miseriæ cuiuscunque. Vt propterea ad interrogationem illam, quid

Theoph. Rayn. Christus

est homo? Respondisse perhibeatur, paucis illis sed significantissimis, & quibus nihil ad summam calamitatem addere liceat; [Homo est imbecillitatis exemplum, temporis spoliū, fortunæ lusus, inconstantia imago, inuidia & calamitatis trutina; reliquum verò pituita & bilis.] Insignem planè expressionem miseriæ nomine *hominis* insinuat. legere licet apud D. Chrysostomum in illud plami 3. 8. *Sed & frustra conturbatur.* At è contrario, *Deus* nomen est totius beatitudinis, à quocunque defectu & egestate semotissimæ. Confecteria item diuinitatis communicatæ sunt diuitiæ gratiæ, & naturales prærogatiuæ ac dotes ætæniæ. Nam cuius erunt optima quæque, nisi eius cui tanta vnitate coniunctum fuerit Dei Verbum? Itaque omnis illa attributorum pugnantium congeries quam supra vidimus in Christum gigantem cadere, in gemina eius substantia diuina & humana radicatur. Nec aliter statuendum est, de permixtis alijs contradictoriorum sisygijs, quas Christo tribuunt S. Bonau. collat. 1. & Abulen. par. 2. 3. & 4.

Mirati sunt hæc in Christo antitheta sancti antiqui omnes, Regem seculorum, immortalem, & inuisibilem solum Deum, (ponte sua ad tantam abiectionem diuino statui oppositam deiciendum, prænoscentes affante diuino spiritu. Mirata supra cæteros est, ipsa Deipara, quam conferentem in corde suo æternum Christi ex suis visceribus recens fusi, statum, cum temporali quem per nouam generationem fortiebatur, sancto stupore defixam exhibet Euangelista. Nec aliter eam considerauit autor perantiquus sermonis de Nati. Dom. apud Cyprianum, & autor sermonis de Purificat. apud Ambrosium tomo 5. qui sic illam affatur. [Quis putas nobis posse indicare huiusmodi obsequia, anima tui sensum, o beatissima Virgo, cum hinc cerneret ex te natum tantillum infantem: illinc attenderes Dominum immensum! Hinc Creatum, illinc Creatorem? Hinc inficium, illinc fortissimum? Hinc alendum, illinc alentem! Hinc non loquentem, illinc Angelos docentem! Quis, inquam, tui peccotis arcana nobis referere valeat! Quibus modis cogitatum ad vtraque flecebas: cum vnū, eundemque Dei, atque hominis filium, manibus tenens, hinc adorares vt Dominum, illinc osculareris vt parvulum! Quis ad tam mirabile miraculum non obstupescat! Quis non penè elinguis fiat! Generat suum puella, & omnium Creatorem: nutrit suum & omnium nutritorem: portat ad templum, suum & omnium rectorem. O admirandum spectaculum, ad quod non solum humana, verumetiam & Angelica stupefecit natura. Ad hoc Fratres, fidei oculos erigite: Ad hoc pietatis affectu conuenite. Ibi Christum suscipite pro vobis in carne humiliatum, sed Adorate in sua diuinitate Dominum excelsum. Amplectimini parvulum, sed cogitate immensum. Amate humiliatum, sed timete excelsum.]

Concluditur, Christum esse enigma diuinum.

27. Verè ergo constitutum est, Christum esse ænigma: & iure S. Epiphanius hæresi 29. initio, dixit, [Christum omnia impleuisse per ænigmata.] Necrefragatur S. Athanasius orat. 2. contra Arrianos cum ait, quod in principio fuerit Verbum, & deinde caro sit factum, [non esse ænigma, sed mysterium diuinum.] Aliter quippe vsurpauit eo loco *ænigmatis* nomen S. Athanasius, quàm hoc loco vsurpemus. Alludit enim ad fabulamenta variorum hæreticorum, præsertimque Valentinianorum ac Gnosticorum, qui vt est apud S. Irenæum ac Tertullianum, ænigmatibus implexorum fabulamentorum inuoluebant omnia ad Deum & Christum attinentia, eaque obtudebant per obscura commenta, quibus nihil solidi ac vere suberat. Non ita se habere Sacramentum Christi, sed omnia quæ de eo produntur in sacris literis, quamvis ardua & luscio-

sis nostris intellectibus imperuia, esse mysteria, difficilia quidem & abdita, sed tamen vera, affirmat S. Athanasius: & hoc est quod negat Sacramentū Verbi incarnati esse ænigma; nempe eiusmodi, ut ænigmatibus Gnosticorum ac similium annumerari debeat. Dicit etiam possit, allusum ab eo ad ænigmata Pythagoræorum & aliorum Ethnicorum, qui res perspicuas consulo tenebant, ita ut quamvis ex se essent faciles, tamen spectatis ambagibus quibus obducebantur, essent ænigmata. Non est autem tale ænigma, Christus Dominus.

Vsus doctrinæ, toto capite propositæ.

28. Vsum doctrinæ de Christo ænigmati, quatenus ea voce significatur obscuritas huius mysterij, exhibebo in calce sequentis capituli. Interim insuper considerandum, quanto nos Deus honore affecerit, cum hoc suum arcanum non alijs ante nos, sed primum nobis commisit [Nam nos quoque (inquit S. Chrysostomus homil. 7. in 1. ad Corinth.) eis quos fecerimus amicos, hoc dicimus esse indicium nostræ erga eos amicitia, quod nemini priusquam ipsis dicamus arcana.] Inferit indidem continenter S. Chrysostomus, quando cum delectu & temperatione agendum sit de hoc mysterio, quàmque hallucinentur qui traducunt prædicationem, omnibus remeare & indiscriminatum enunciant tale arcanum, vereque diuinum ænigma, sanctas Margaritas projicientes canibus, & superfluis circa hoc mysterium rationibus videntes, cum mysterium non egeat confirmatione, sed duntaxat opus sit annunciare quoddam est. Nam non est mysterium diuinum & integrum quando à teipso aliquid addideris.] Hactenus Chrysostomi ratiocinatio, eius ferè verbis expressa, qua non aueratur illustrationes qualescunque nostras, per Theologicam intellectus negotiationem circa hoc mysterium: sed duntaxat superfluas verborum profusiones, è mero naturali lumine, quales nonnulli recente memoria frustra contulerunt, ut hoc mysterium humanis tatiunculis comprobarent. Quod item studium, circa hoc & alia Christiana mysteria, minus feliciter cessit Raymundo Sebundo, in opere cæteroqui subtili, de naturali Theologia.

CAPVT II.

Ænigmati propositi, inexpeditilitas & tenebrositas summa.

IN præmissa ænigmati nostri expressione, vel potius aliquali delineatione, gryphos vides & nodos inexpeditiles ac caliginem, quam nullus orationum & ratiocinationum humanarum splendor peruincat. Hanc caliginem, quippe ænigmati internam, subire primum & considerare placet: Tum eius discussionem tentare. In primis ergo Patres, summam huius mysterij caliginem passim agnoscunt. Signo nonnullos è præcipuis, cum Græcorum, tum Latinorum, præter plerosque ex quibus latè in hanc rem differit Paulinus Aquileiensis, initio libri tertij contra Felicem Vrsellitanum, Auspicio à Græcis.

Iudicium Græcorum Patrum, de caligine summa ænigmati propositi.

29. S. Dionysius episto. 3. hoc mysterium & priusquam executioni mandaretur, & postquam mandatum est, maxima semper obscuritate obseptum pronunciat. Itaque cum præmisisset, Deum esse ex se abditissimum: ad id idemque per Incarnationem videri posse factum perspicuum; subdit, nequaquam ita esse. Mysterium enim Incarnationis semper esse mysterium,

semper adytum & imperium nobis, etiam postquam factum est. Glossa Pachymere in eam epistolam, insignis est ad hoc institutum. Idem sanctus Pater lib. de diu. nom. cap. 2. parte 1. ad finem, multa præfatus de diuina caligine, hæc subdit de Christo. [Imo quod Theologia totius vel euidētissimum est, ipsa Iesu in carne apparitio & ineffabilis est sermone omni, & omni ignota intelligenti: ipsi quoque antiquissimorum Angelorum primati non cognita.] Scitè hanc tenebrositatem summam, ait esse euidētissimam.

Et inferius parte 2. agens de hoc mysterio, Propitia sint igitur, quæ sensum omnem & sermonem superantia, laudantur à nobis. In his quoque illius excellens ac supersubstantialia eminet, non modo qua parte immutabiliter nobis atque inconfusè communicauit, nihil in exuberanti sua plenitudine & ineffabili exanatione percellit: verum quia quod est nouitatum omnium supereminens nouitas, in naturalibus nostris supra naturam erat, in his quæ sunt nostræ substantiæ supersubstantialis, nostra omnia ex nobis & supra nos excellenter habens. Hæc, quanta obscuritas? Si quod S. Dionysio tribuit Richardus Victorinus l. de Incarn. ad S. Bernardum c. 13. tractans illud, venit mane, constaret verè esse Dionysij, haberet hic locum suum. Affirmat ergo Richardus, sciscitanti Apostolo quis esset ignotus Deus quem Athenienses colebant, respondisse Dionysium. [Verus Deus & verus homo, & ipse renouaturus est mundum.] Quod enim verus ille homo simul & Deus, cognominatus esset ignotus, non parum ad rem præsentem faceret. Verum vnde narrationem illam habuerit Richardus, me later, suntque aliæ illius cognominacionis causæ complures, memoratæ ab Isidoro Pelusiota l. 4. episto. 69. & ab alijs adductis in Natur. Theol. d. 5. n. 171.

30. Iustinus Martyr in expositione fidei de Trinitate, cum deuenit ad vnionem humanitatis & Verbi, perspicuè aperit sensum suum de summa caligine huius mysterij, his præter cætera. [Nec est cur quisquam ex me huius vnitionis modum sciteat. Non pudebit enim fateri ignorantiam: Imò gloriabor potius, quod credam arcana quibus initiatus sum, quæ nec ratio nec mens valet percipere. Quare caue nequid manifestum de his, vel ex me, vel ex alio discere cupias. Quod si liber ea cognoscere quæ ipsi percipimus, non celabo filios Ecclesiæ: hoc tantum admonitos, quod tractantibus hanc expositionem, opus sit superno fauore ac auxilio, ut aliquatenus fiant sui voti compotes.] Et infer. us. [Iam ante factus sum, me huius veritatis manifestam cognitionem non posse mente comprehendere: ac ne nunc quidem permitter huius modestiæ, contentos dato nobis modulo.]

Origenes optimè in eandem sententiam differit l. 2. Periar. cap. 6. [Verum (inquit) ex omnibus de miraculis & magnificentijs illud penitus admirationem humanæ mentis excedit, nec inuenit mortalis intelligentiæ fragilitas quomodo sentire vel intelligere possit, quod tanta illa potentia diuinæ maiestatis, ipsum illud verbum patris, atque ipsa sapientia Dei, in qua creata sunt omnia visibilia & inuisibilia, intra circumscriptionem eius hominis qui apparuit in Iudæa, fuisse credenda sit, sed & ingressa esse Dei sapientia vuluam femina & nasci paruulos, & vagitum emittere ad similitudinem plorantium paruulorum. Eum deinde quod in morte conturbatus refertur, & ipse etiam profiteretur dicens. *Tristis est anima mea usque ad mortem*: Et ad vltimū, quod vsque ad eam quæ inter homines indignissima habebatur, adductus est mortem, licet tertia die resurrexit. Cum ergo in eo quadam ita videamus humana, ut nihil à communi, id est mortaliū fragilitate distare videantur, quadam ita diuina, ut nulli alijs nisi illi primo & ineffabili in se conueniat deitati habere, humani intellectus angustia tantæ admirationis